

PARTICIPÁCIA A MLADÍ ĽUDIA

Diskutujúci: Elena G. Kríglarová (EGK) - CVEK, Zuzana Čáčová (ZČ) - OSF, Katarína Čavojská (KČ) - RMS, Dominika Halienová (DH) – ÚSV ROS, Karolína Janičíková (KJ) – Gymnázium Považská Bystrica
Moderuje: Ján Orlovský (JO)

Podľa aktuálnych štatistík vieme, že klesá podiel mladých ľudí v našej populácii. Prvýkrát ich je menej ako seniorov. Dostávajú sa do pozície menšiny. Regióny sa vyľudňujú a starnú. 1/3 mladých nechce žiť na Slovensku. Máme veľkú vnútornú aj vonkajšiu migráciu. Mladí sa nechcú vracieť späť. Odliv mozgov je fatálny problém, ktorý sa nerieši. Ak chceme, aby tu mladí ľudia chceli žiť a vracali sa tam odkiaľ pochádzajú, je nevyhnutné začať počúvať, čo potrebujú. Bez dialógu, partnerstva a ich zapojenia to nepôjde. (KČ)

Aké bariéry sťažujú participáciu mladých ľudí?

Nevnímame ich ako rovnocenných partnerov – čo sa prejavuje vo viacerých rovinách:

- A. **Nedôverujeme ich schopnostiam.** Sú tak vychovávaní od malička. Rodičia neprizývajú deti do rozhodovania, vnímajú ich ako nezrelých, čo ich uráža. Pokiaľ mali možnosť, opakovane dokázali, že vedia formulovať svoje názory, ak sú dobre vedení a majú na to podporu. Tzn., že ak existuje filozofia diskutovania s deťmi od malička, tak vedia byť veľmi silnými hráčmi (EGK).
- B. **Myslíme si, že to vieme lepšie ako oni.** Každý dospelý sa cíti byť expertom na deti, lebo kedysi dieťaťom tiež bol, resp. má vlastné deti (ZČ). Ide o vnútorne veľmi heterogénnu skupinu. Každý pozná niekoho mladého a má tendenciu myslieť si, že takí sú všetci (KČ).
- C. **Riešime s nimi nepodstatné témy.** Mladí ľudia vnímajú, že keď už sa ich niekto pýta na ich názor, tak ide o irelevantné témy ako napr. kam pôjdu na výlet, čo je pani učiteľke vlastne jedno (EGK). Túto skúsenosť potvrdila aj KJ, pričom práve v jej dôsledku bola sprvoti skeptická aj pri zavádzaní participatívnych rozpočtov.
- D. **Zapájame ich len pro forma, ale neberieme do úvahy.** V prípade, že sa ich pýtame na názor, no nezoberieme ho do úvahy, strácajú akúkoľvek chuť sa zapájať do ďalších procesov (ZČ). Podľa výskumov mladí nemajú hlas (DH).

To, čo platí partnersky, platí aj inštitucionálne (JO). **Chýba dôvera medzi štátnymi orgánmi a MNO, ktoré sa mladým venujú.** V rámci pilota, na ktorom spolupracovala RmS s Ministerstvom školstva VVaŠ SR (MŠ) na príprave novely zákona o podpore práce s mládežou bola vzájomná komunikácia veľmi zložitá. Nevedeli sa pochopiť, najšť spoločnú reč – nemali voči sebe vzájomnú dôveru. Partnerstvo nemôže fungovať, pokiaľ tam nie je dôvera (KČ).

Máme predsudky: Často sa vyskytujú medzi dospelými názory, že deti majú príliš veľa práv, že sú neschopné rozhodovať sa, že sú nerozumné. Tak isto je participácia často chápaná prehnane, že deti budú sedieť v dozorných radách a pod. (ZČ).

To, že sa deti nezapoja do participačných procesov často súvisí s **kultúrou nepočúvania**, ktorú tu máme. Okrem toho, že sa nevieme počúvať sú deti v škole nastavené na **system odmien a trestov**. Keď potom príde možnosť sa zapojiť, tak jedna z prvých otázok je „Čo z toho budem mať?“. Zmena myslenia je dlhodobý proces (ZČ).

Aké sú výzvy, ktoré by sme mali prijať a naplniť?:

Budovať vzájomnú dôveru a ukazovať príklady, kde to funguje. Tie príklady by mali byť živí mladí ľudia. Ako keď KJ rozprávala, že keď predstavovali participatívny rozpočet na škole, venovali tomu čas a chodili osobne po triedach a určili žiaka, na ktorého sa mohli ostatní žiaci obracať. Išlo o rovnocenného partnera, nie autoritu, čo automaticky vzbudzovalo vyššiu dôveru. Keď malo na škole

dôjsť k výmen riaditeľa, učitelia sa pýtali žiakov koho by chceli vidieť ako kandidáta na tento post. Prejavili im dôveru, čo urobilo na nich dojem (KJ).

Je potrebné si uvedomiť, že budovanie dôvery sa nedeje zo dňa na deň. Pri participatívnych rozpočtoch na začiatku učiteľky - koordinátorky žiakom neverili, že s peniazmi budú vedieť správne nakladať. A je pravda, že najprv predložili projekty ako napr. výmena okien, ktoré sa z 1000 eur rozpočtu nedali spraviť, ale neskôr sa zorientovali a nakoniec samotné koordinátorky boli v nemom úžase, čo ich žiaci vymysleli. V procese sa menili nie len žiaci, ale aj dospelí. Zistili, že to žiaci zvládnu aj sami, tak im v nasledujúcom ročníku dali väčšie kompetencie a koordinátorom menšie. Číže ten proces bude celý v ich rukách (DH).

OSF v rámci Otvorených škôl aktivizuje ŽŠR, aby hľadali problém na škole a vyriešili ho. Deti riešia praktické veci, čo dospelí nikdy neočakávajú. Deti napr. navrhli podsedáky na tvrdé stoličky, na ktorých celý deň v škole sedia, čo sa udialo na čisto Rómskej škole od detí pochádzajúcich z jednej z najväčších osád. Participatívne aktivity deti posúvajú a špeciálne tie marginalizované.

Ide o zmenu myslenia. Je to evolučný proces. Často sa stáva, že sú mladí ľudia prizvaní do procesov, ale oni neprídu. Dôležité totiž je aj **pripraviť správne prostredie**, v ktorom to rozhodovanie prebieha. Nemôžeme používať rovnaké postupy a metódy, ako pri bežných dospelých. Podmienky by mali byť nastavené tak, aby sme rešpektovali ich potreby. Zároveň potrebujú byť mladí **sprevádzaní spriatelými dospelými** (EGK).

Ako zmeniť zmýšľanie spoločnosti, aby neboli vnímaní ako neskúsení? V našej kultúre je všeobecne nedôvera voči komukoľvek inému, nie len deťom (EGK). Zmýšľanie možno meniť na viacerých úrovniach. 1. Čo môžem robiť ja ako individuálna bytosť? Ako vnímam svoje deti, či deti, s ktorými prichádzam pravidelne do kontaktu? Počúvame ich, keď nám niečo rozprávajú? Ako na nich reagujeme? Ak áno, postupne to v nich vyvoláva pocit, či má zmysel sa ozvať. 2. úroveň je na školách. Vždy sa tam nájde **spriaznená osoba**, ktorej deti dôverujú. Sledujem, čo robia tí ľudia, že tu dôveru vzbudzujú a učme sa od nich. 3. úrovňou sú samosprávy. Hľadajme tam **spojencov**. Z pohľadu štátu je to síce najnižšia úroveň, ale má najväčší dopad (EGK). A keď zvládneme tieto úrovne, tak možno to aj na tej národnej – ministerskej pôjde ľahšie.

Riešme s mladými relevantné témy. Nechajme ich hovoriť do politik, ktoré sa ich týkajú. Deti vedia veľmi dobre „trafiť kliniec po hlavičke“. Nech tá participácia nie je len formálna a **dodržme, čo sme sľúbili** (ZČ)!

Nezabúdajme na komunikáciu: Komunikujme s nimi a učme ich komunikovať. Keď ich nepočúvame, tak sa cítia bezmocné a z takých detí vyrastú ufrflaní občania, ktorí nič aktívne neurobia. Buďme **empatický**. Skúsme sa zamýšľať nad tým, keď niečo robíme, ako to môže vnímať druhá strana. A hlavne v školách (ZČ).

Využime potenciál mladých ľudí: dáta ukazujú, že veľmi silný podnet dokáže mladých naštartovať. 30% mladých už má skúsenosti s dobrovoľníctvom. Je to veľa a je to silné číslo. Z prieskumu vieme veľa nielen o ochote sa zapojiť, ale aj o solidarite. Mladí sú schopní identifikovať, kde je nejaká spoločenská potreba, tzn. sú ochotní konať, meniť veci. 1/3 mladých sa počas korony zapojila do dobrovoľníckych aktivít. Výrazne viac pomáhali cudzím ľuďom. 40% vníma pomoc druhým ako plnohodnotnú možnosť trávenia voľného času. Pred pandémiou viac ako ¼ mladých venovala finančný dar na všeobecne prospešný účel (KČ). Hlasovanie študentov pri participatívnych rozpočtoch bolo 70 – 8 (DH).

Na záver slová mladého človeka - KJ: „Komunikujte a verte nám naďalej. My vám to potvrdíme koľko krát bude treba. Rodičom chcem odkázať: dajte nám možnosť, aby sme boli aktívnymi čakateľmi na dospelosť, inšpirujte nás, aby sme mohli čakať a tvoriť.“